

UN SECOL DE ARHITECTURĂ REZIDENȚIALĂ BURGHEZĂ ÎN BUZĂU. a doua jum. a sec. XIX - prima jum. a sec. XX

Teodor Octavian Gheorghiu

Abstract

The Romanian towns outside the Carpathian ring of mountains have a special history which determined morphological and structural peculiarities difficult to identify in other European geographical areas. This history still determines their current appearance. A brief evaluation of their historical dynamics sheds light on a few stages of normal development (more or less inscribed in the philosophy of European urbanism – western or eastern – being relatively contemporary) which alternated with stages of serious lack of structuring. At a global scale (of the entire extra-Carpathian Romanian territory) the stages of normal development occurred between the 13th-18th centuries, then between the half of the 19th century and half of the 20th century. Those which seriously break out of normality by provoking human and material destructions are: the second half of the 19th century and the first of the 20th century. The last one is prolonged even up to nowadays. One of the most significant fields of manifestation of these phenomena is the urban habitat, to be discussed in the current study.

Similarly to other Romanian towns outside the Carpathian ring of mountains, in the town of Buzău the vestiges of the buildings prior to the 19th century are extremely poor. The House Vergu-Mănăilă and the Bishopric Palace dating from the 17th-18th centuries have no proper urban features. Nevertheless, they can provide information about some of the antecedents of the 19th century situation. Another source is the rural architecture of the dwelling in the region Buzău-Prahova. Both are analyzed in the current study, before identifying the “modern” models imported from Western and Central-Europe in the 19th century, models which interact with the local ones.

Due to these antecedents, it can be established a typology for a specific organization of the plots and dwellings in relation to the position, orientation and architectural composition of the house. The current study analyses a few types, which became models for a considerable amount of buildings erected in the given period.

The conclusion of the study, besides the scientific inference and evaluation of the damages made in the communist period, puts into evidence the quality of this habitat, the grouping in certain areas or on certain sections of streets, and the way nowadays it should be respected, protected and adapted to the contemporary exigencies.

Keywords: Buzău, urban habitat, local models, foreign models, synthesis, protection.

Context general urbanistic

Orașele din spațiul românesc extracarpatic au o istorie aparte, o istorie care a generat particularități morfo-structurale și arhitecturale dificil de detectat în alte spații geografice europene. Această istorie și mentalitățile însoțitoare continuă să le determine și imaginea lor actuală. O imagine caracterizată prin incoerență urbanistică, dezordine stradală, anarhia formelor, individualism atroce, lipsă de viziune, sărăcie intelectuală. Cine străbate străzile unui asemenea oraș, vede la fiecare pas materializarea acestor caracteristici. Este un blestem, sau este pur și simplu, rezultatul cumulării efectelor unor etape foarte particulare, chiar dramatice, mai vechi și mai noi?

Mergând pe firul ultimei variante, trebuie spus că această categorie de orașe a avut câteva etape de dezvoltare normală (înscrisă mai mult sau mai puțin în filosofia urbanisticii europene - occidentală sau orientală - relativ contemporană), care au alternat cu etape de grave destructurări. Acestea ultime au avut cauze diverse, exterioare sau interioare, tropice sau antropice. La scară globală (a întregului teritoriu românesc extracarpatic) etapele evoluțiilor normale (în ciuda unor conflicte care le produc distrugerii parțiale) se derulează în intervalul sec. XIII-XVIII, apoi între jumătatea sec. XIX și jumătatea sec. XX. Cele care ies grav din normalitate, producând veritabile cataclisme urbanistice și arhitecturale, cu efecte asupra colectivităților umane, sunt corespunzătoare ultimelor decenii ale sec. XVIII și primelor decenii ale sec. XIX, precum și ultimelor decenii ale sec. XX. Ultima etapă se prelungește până astăzi și nu sunt semne că s-ar încetini și opri.

Evident, etapizarea de mai sus este o schemă de principiu, care acoperă eșantionul mediu al fenomenelor, fiecare zonă și fiecare oraș parcurgând etape în care incidentele ies din categoriile obișnuite. La fel cum, între limitele fiecărei mari etape detectate, există fenomene care ies din regula generală. Două exemple succinte relevă, fie existența unor particularități zonale sau locale, fie a unora care țin de cronologie:

1 - există zone mai grav periclitare de intervenții străine sau de vecinătăți (Câmpia Dunării, Curbura Carpaților), până spre mijlocul sec. XIX.

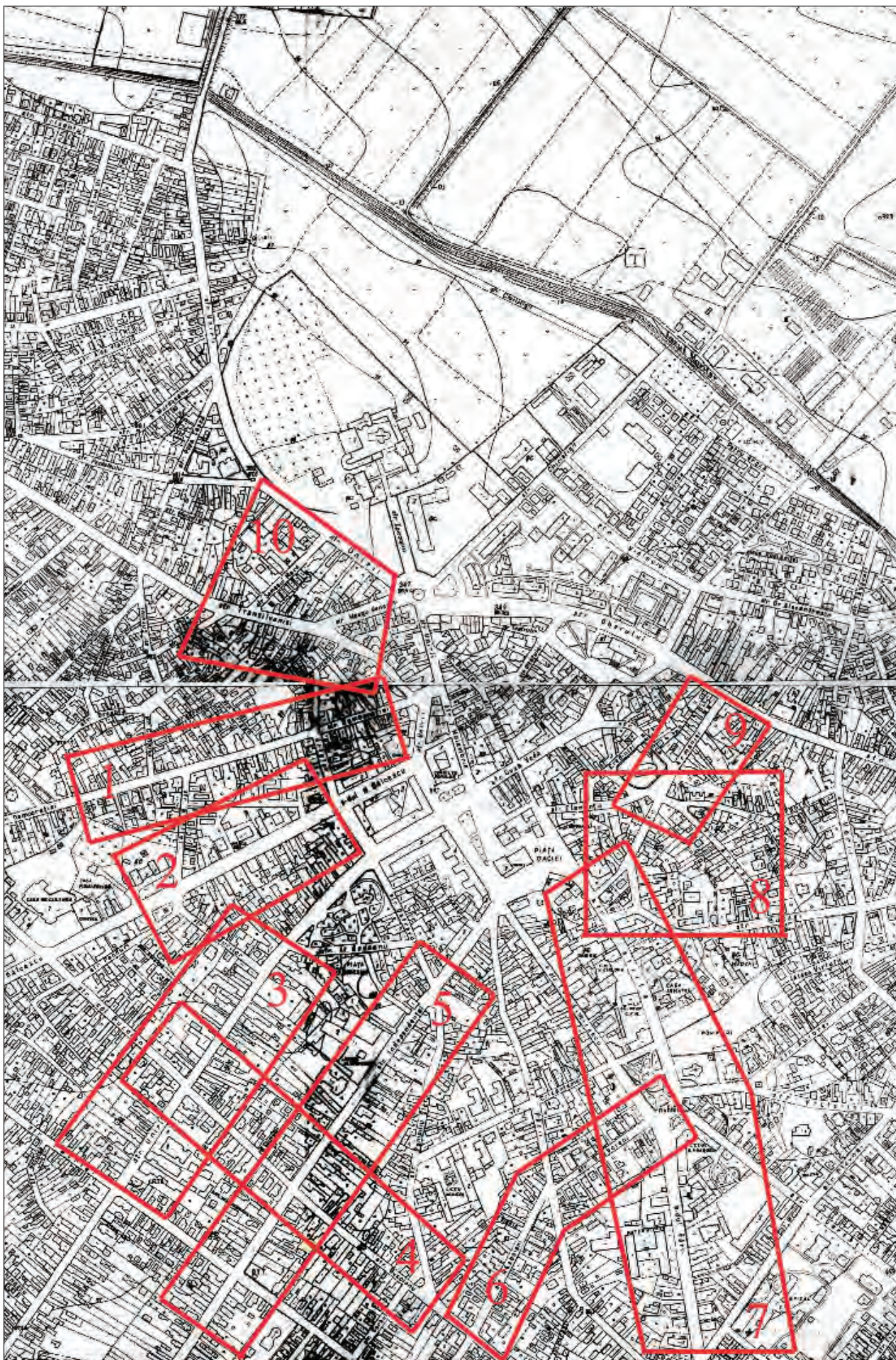

Fig. 1. Planul zonei centrale a Buzăului (1971), cu marcarea ariilor rezidențiale conținând tipologiile cercetate (cf. "RSR - județul Buzău, 1971, Municipiul Buzău", reactualizat în anul 1971 de I.P.J. Ilfov, după planul aerofotogrammetric D.T.M.):
1 - Democrației, 2 - N. Bălcescu, 3 - Unirii, 4 - Colonel Buzoianu, 5 - Independenței, 6 - Războieni, 7 - Gării-Bistrița, 8 - Clemenței - Bucegi, 9 - Armoniei, 10 - Transilvaniei - Unirii

2 - în cadrul fenomenelor caracteristice perioadei interbelice a secolului trecut (reală prosperitate, bună administrare și promovare a unui urbanism responsabil), există o tendință de modernizare "acontextuală", care pregătește rupturi față de vechile tradiții și distrugerii de arie urbană, tendință care va exploda în perioada comunistă.

Precizări terminologice

În cadrul titlului apare noțiunea de "arhitectură rezidențială burgheză". În mod obișnuit, în urbanistica românească extracarpatică, "arhitectura rezidențială" care se referă, evident, la locuire, este materializată prin gruparea ei în cartierele de locuit ("mahala" în terminologia otomană) și caracterizată morfologic prin sistem parcellar, organizare a gospodăriei și a casei. În cadrul acestei categorii de orașe, locuirea se găsește și în zonele comerciale ("bazar", "lipscănie" etc.), asociată funcțiilor lor comerciale, mici meșteșugărești, de depozitare. Prin aceasta, orașele românești extracarpatică devin apropiate de realitățile central-europene și sunt fundamental diferite de cele "balcanice". În cadrul acestora din urmă "bazarul" ("čarsija"-čarši, după termenul otoman "čaršīši"- čaršīfi) are funcții exclusiv comerciale. În Balcani (și toată aria influențată de civilizația musulmană), orașul este strict segregat funcțional, centrul materializat prin çarsija fiind înconjurat de mahalale, la rândul lor segregate confesional, eventual etnic¹.

"Burghez" este un termen care se referă la locuitorul mediului urban, despre grup și poziție socială, mai mult decât despre profesiune sau funcție: "1-locuitor al unui oraș medieval (burg); orășean, târgoveț, 2-persoană care face parte din clasa burgheză"². În acest studiu și în relație directă cu particularitățile structurii populației urbane românești din această arie, eu îl privesc ca aparținând mediei sociale (un reper ar fi "a treia stare" din timpul Comunei din Paris) incluzând meșteșugari, negustori, bancheri, intelectuali și profesioni libérale, salariați ai statului³, adică cei care constituie dominantă societății orașelor românești, în perioada lor de integrare în fenomenul urbanistic "modern".

Repere istorice buzoiene premoderne; geneză și evoluție timpurie

Buzăul se înscrie în limitele fenomenelor globale românești extracarpatică, dar are particularități de evoluție care depind de contextul geografic și de cel politic-militar. Unul dintre factorii care a lăsat urme

¹ Literatura științifică dedicată "orașului balcanic" este extrem de amplă; o culegere relativ recentă de studii, vezi în *La culture urbaine des Balkans (XVe -XIXe siècles)*, vol. 3, *La ville dans les Balkans depuis la fin du Moyen Age jusqu'au debut du XXe siècle*, Belgrad-Paris, 1991, passim. Orașul Balcanic ca parte a civilizației urbane musulmane și privit în comparație cu alte clase de orașe medievale europene, vezi în T. O. Gheorghiu, *Așezări umane*, fascicolul I (*Istoria așezărilor umane de la origini până la Renaștere*), Timișoara, 1996, pp. 112-120, 175-248.

² Fl. Marcu, C. Maneca, *Dicționar de neologisme*, Ed. Academiei RSR, București, 1978, p. 163.

³ *Quid 2003*, p. 658.

distrugătoare pe termen lung a fost amplasamentul în zona "Curburii Carpaților", la întretăierea unor direcții importante comerciale dar și strategice, precum și în vecinătatea unor surse de pericol. Cea mai importantă și acționând ritmic, este proximitatea epicentrului seismic din Munții Vrancei. Pentru secolele XVI-XVIII, vecinătatea "Raialei" (Khazalei) Brăila a reprezentat o altă sursă de insecuritate. Apropierea graniței cu Moldova ar fi o a treia. La ele și la altele, precum și la consecințele acestor stări de nesiguranță și instabilitate, mă voi referi mai pe larg în cele ce urmează.

La Buzău, una dintre problemele nerezolvate de istoriografia ultimului secol este referitoare la momentul genezei și la funcțiile așezării timpurii. Lipsind cercetări arheologice sistematice și concludente, există numeroase ipoteze, de la cele care atribuie orașului o mare vechime (peste 1000 de ani, sau cel puțin 800 de ani) și funcții importante (reședință a unei forțe politice locale, cetate feudală, curte domnească etc.), până la cele care desființează orașul medieval ca ansamblu coerent.

Una dintre ultimele analize istoriografice făcută în intenția de a stabili, în raport cu contextul real, momentul genezei și elemente ale organizării timpurii a Buzăului, coroborând toate datele certe și ipotezele, consideră ca plauzibilă apariția așezării în sec. XIII-XIV. Amplasamentul nucleului urban timpuriu este fixat de acest studiu undeva între Episcopie, biserica Sf. Îngeri, Piața Daciei și Bazar (vechea Hală de pește). Este inclusă, astfel, biserica Negustori (Greci) care ar fi fost centrul "bazarului", a târgului permanent. Datele existente (documente, planuri istorice, urme arheologice, arhitectură majoră și minoră), îl împiedică pe autorul studiului să adopte vreuna dintre ipotezele mai vechi sau mai noi care propun reconstituiri ale structurii orașului de până în sec. XVI sau reconstituiri ale rețelei stradale anterioare deceniului IV al sec. XIX, altfel decât "orientativ"⁴.

Buzăul la cumpăna secolelor XVIII și XIX; distrugeri și depopulări

Acest articol nu-și propune să reia problematica istoriei timpurii și a celei medievale târzii a Buzăului, ci să scoată la lumină câteva dintre elementele caracteristice ale arhitecturii rezidențiale burgheze (orășenești- medii) din perioada în care aceasta se înscrie în tendințele de modernizare urbană și arhitecturală. Mă refer la perioada de după gravele evenimente de la cumpăna secolelor XVIII și XIX, începute cândva în 1768-74 (războiul ruso-turc) și prelungite până spre mijlocul sec. XIX. Succint, ele se derulează după cum urmează:

- 1768-1774 - în timpul războiului, orașul, părăsit de locuitori, este ars; Episcopia este „foarte rău stricată

⁴ E. Lupu, *Câteva drumuri comerciale și orașe medievale de la Curbura Carpaților (Buzău și Râmnicu Sărat până în secolul al XVI-lea)*, în "Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice" ("BCMI"), anul XIX, 1-2, 2008, pp. 123-142, care analizează punctele de vedere ale unor autori precum Basil Iorgulescu, Dimitrie Ionescu, Teodor Octavian Gheorghiu, Eugen- Marius Constantinescu. Ca reper și comparație, vezi T. O. Gheorghiu, *Buzău, orașul medieval*, "Arhitectura", 1986, 1, pp. 41-50.

Fig. 2. Planul Buzăului din 1881, ridicat de Emil Boianovici

și dărăpănată”; episcopul se retrage la București
 - 1769 - trupe rusești dau foc „caselor și prăvăliilor” din Buzău

- 1789-1792 - în timpul războiului, orașul este părăsit de locuitori; la întoarcere, sunt stimulați să-și refacă gospodăriile

- 1792-1793 - relatări Hunter W. și Reimers H.: Buzăul „biet sat cu bisericile și alte clădiri dărămate de către turci, care, înainte de a-l părăsi, i-au dat foc și i-au jefuit pe locuitori”

- 1802 - cutremur: sunt avariate aproape toate bisericile și clădirile importante din Buzău (între altele, conform mărturiilor contemporane: „Mănăstirea Banului, Sfinții Îngeri, boltele mănăstirii la Gârlași, zidul Episcopiei”)

- 1803 - epidemie de holeră

- 1806 - incendiu în Buzău, provocat de turci: între altele este afectată biserica lui Hagi Constantin, care este părăsită și în ruină la 1830 (acum dispărută, ea se afla probabil în zona frontului de vest actual al Pieței Dacia); la fel, este arsă biserica Gârlași

- 1807 - jaf și distrugeri din partea unui detașament turc din raiaua Brăilei; sunt uciși 230 de locuitori și sunt pustiite satele Săgeata și Gălbinași

- 1806-1812 - în timpul războiului, târgul săptămânal din Buzău e mutat la Nișcov (loc mai adăpostit)

- 1829 - epidemie de ciumă

- 1829 - catagrafie: 200 locuitori fugiți, 122 case părăsite și 78 stricate; în stare bună: casele Vergu Mănăilă și Conacul Hrisoscoleu

- 1838 - cutremur: sunt afectate numeroase biserici și clădiri civile din oraș⁵

Dinamica reconstrucției, reabilitării și modernizării Buzăului între mijlocul sec. XIX și mijlocul sec. XX

După ultimul cutremur și profitând de prescripțiile „Regulamentului Organic” (între care importantă a fost înființarea în 1831 a Sfatului Orășenesc modern), orașul își stabilizează și dezvoltă structura urbanistică, iar demografia are o accentuată curbă ascendentă: 1832: 2.567 loc., 1838: 4.045 (altă sursă: 3598) loc., 1842: 6.585 loc., 1844: 7.000 loc., 1860: 10.640 loc., 1884: 15.084 loc., 1894: 19.423 loc., 1901: 21.691 loc. etc., pentru ca în 1941, la izbucnirea războiului, să aibe 44.461 locuitori⁶. Așadar, în intervalul analizat în studiu, populația orașului crește de patru ori.

Mărirea populației se reflectă în primul rând, în dinamica ariei urbane. Suprafața orașului se extinde de la 78 de ha. în 1832, la 519 ha. în 1912 și 835 ha. în 1940⁷. Creșterea ariei urbane a fost, așadar, de aproape 11 ori.

⁵ Datele sunt extrase din Valeriu Nicolescu, *Buzău 575. File de monografie*, Buzău, 2006, pp. 21-23 și idem, *File de cronică-o istorie a Buzăului în date*, Buzău, 2008, pp. 22-32 (ambele cu trimiteri complete la sursele arhivistice sau publicistice), precum și din *Buzău. Mică enciclopedie istorică*, coord. Prof. Dr. Eugen-Marius Constantinescu, Biblioteca Mousaios, Buzău, 2000, pag. 273 și urm. Ele au fost traduse în termeni urbanistici în *Studiu istoric preliminar PUG Buzău*, (contract cu Primăria Buzău), proiectant general T. O. Gheorghiu- Birou individual de arhitectură, 2007-2008, pag. 24-26.

⁶ V. Nicolescu, *Buzău. 575...*, pp. 87-89.

⁷ *Ibidem*, pp. 79 și 87.

Această situație pusă în relație cu creșterea de doar patru ori a populației, poate duce la concluzia scăderii drastice a densității habitatului, dacă nu ținem cont de includerea în intravilan a parcului Crâng (amenajat în jurul anului 1900), de extinderea semnificativă a cartierului "Sârbi" (cu parcele agricole foarte mari), de apariția complexului CFR și a altor ateliere și industrii, unități militare etc. Ele sunt principalele cauze ale acestei aparente micșorări a densității, atât timp cât noile arii rezidențiale sunt conformate optim în raport cu realitățile epocii. Mai mult, putem vorbi de densificări în anumite arii urbane centrale (zona de târg, în special, unde apar "case de raport" cu mai multe apartamente) sau în zona micilor reședințe boierești (majoritatea parcelate). De asemenea, pentru a asigura surplusul de spațiu locativ necesar familiilor tinere, apar numeroase edificări suplimentare pe parcelele deja constituite.

În același domeniu al organizării interioare a orașului, sunt consemnate apariții de noi dotări, îmbunătățiri ale infrastructurii edilitare, lucrări de sistematizare a unor fronturi de străzi ("alinirea străzilor", în terminologia epocii) și de trasare de noi străzi. Se adaugă, bineînțeles, reconstrucții ale habitatului care, ritmic, avea de suferit din cauza incendiilor și cutremurelor. Dinamica acestor procese se accentuează către sf. sec. XIX și se reflectă în domeniul arhitecturii clădirilor publice și a celor de locuit. Este perioada pe care o cercetăm în acest studiu.

Supportul cartografic este un plan din 1971, în care singurele modificări față de situația perioadei interbelice sunt operate în zona Pieței Dacia, deja sistematizată parțial. El conține elementele de morfo-structură urbană (rețea stradală, parcelar) anterioare sistematizărilor ce vor urma, fiind astfel o mărturie istorică de mare valoare. (fig. 1) Pentru zona respectivă, se pot face comparații sugestive cu planul din 1881, intermediar în ceea ce privește modernizările urbanistice de secol XIX⁸ (fig. 2) și cu planul din anii 2000, conținând toate etapele sistematizărilor comuniste (fig. 72).

Locuirea buzoiană între tradiție și modernitate; câteva repere

În ceea ce privește locuirea, edificarea acesteia se accelerează, trebuind să satisfacă cererea datorată dinamicii demografice, precum și tendința de aliniere la regulamentele moderne și stilurile epocii. Pe de altă parte, ea nu se poate rupe complet de tradiția locuirii zonale, rurale sau urbane.

Încercând o analiză succintă a modelelor caselor de locuit ridicate în a doua jum. a sec. XIX - prima jum. a sec. XX și a modului în care au fost asimilate de orașeni, ar trebui pornit de la **tradiția locului**. Singura clădire care poate informa asupra acesteia (expresie, totuși, a unei locuiri elitiste - peste medie), este casa Vergu Mănăilă (fig. 3). Ea reflectă asimilarea în sec. XVII-XVIII, în mediul urban, a tipologiei locuirii rurale a micii

boierimi, care din acel moment poate pătrunde în oraș fără obstacole majore. Până la 1800 sunt consemnate documentar curțile lui Hagi Constantin - fost căpitan de Slatina, Hrisoscoleu, a Paharnicului Grigorie, apoi a familiilor Bagdat, Trestianu, Filitti, Sărățeanu, Tăut și altele⁹. După 1800, unele dispar și/sau se parcelează, dar numărul lor total se mărește.

Pentru perioada sec. XVIII, mai bine cunoscută direct prin câteva construcții păstrate, comparații se pot face cu câteva clădiri din Ploiești (Hagi Prodan) și din București (pe străzile Șerban Vodă și Mircea Vodă)¹⁰ (fig. 4-4'-5). Revenind la Buzău, un alt reper tradițional ar putea fi Palatul Episcopal din incinta Episcopiei, remaniat de Constantin Brâncoveanu. Dar includerea într-un ansamblu bisericesc cu caracteristici aparte și noua înfățișare neoclasică (asupra căreia s-a operat parțial prin restaurarea din anii '80), impusă în anii '30 ai sec. XIX de Episcopul Chesarie, nu-l recomandă ca precursor al fenomenului analizat aici. În această perspectivă este plauzibil să fi funcționat ca model în procesul, analizat mai jos, penetrării Neoclasicismului în oraș.

Este important de insistat asupra faptului că exemplele de mai sus nu reprezintă o arhitectură urbană "medie"; dimensiunile, compoziția casei și alcătuirea gospodăriei, aflate în relație directă cu statutul proprietarilor, aveau nevoie de parcele ample. De pildă, în hotărnicia din 1765 este delimitată proprietatea vistierului Vergu (fostă Mănăilă), aflat în judecată cu Episcopia, proprietate care la nord se întindea până spre actuala stradă Independenței (zona Băii Comunale). În același an, 1765, curtea lui Hagi Constantin era suficient de mare pentru ca să conțină 2 brutării, 2 cârciumi, 2 prăvălii, o băcănie...7 case de locuit și o biserică¹¹. Actualul areal al casei Vergu-Mănăilă, fiind în frontul str. Războieni, este un rezultat al prelungirii fostei străzi Ștefan cel Mare (din planul din 1881) până la biserica Banu (devenind astfel str. Războieni de astăzi). Noua stradă traversează, practic, proprietatea respectivă, împărțind-o în mai multe parcele și schimbând fundamental poziția casei în raport cu strada și vecinătățile.

Cum arăta, în acest context, locuirea obișnuită? Orașele din această zonă a României și-au șters în mare parte urmele acestei locuiri. În cartierele relativ centrale ale Buzăului anilor '80 știam doar trei-patru case care păreau că se înscriu în această categorie modestă: case de factură țărănească, din paiantă sau lemn și cu un pridvor cu stâlpi din lemn, rămase ca prin minune în țesutul modernizat în secolul XIX. Poziția în raport cu strada le trăda (le trădează celor care mai există) anterioritatea față de acțiunea de aliniere a fronturilor. Altele par a fi rămășițe ale vechii locuiri, articulate noilor corpuri de clădiri, care s-au înscris în frontul străzii (fig. 6-9).

În acest context, rămân câteva sugestii din partea

⁹ V. Nicolescu, *File de cronică...* pp. 17-22.

¹⁰ Grigore Ionescu, *Arhitectura pe teritoriul României de-a lungul veacurilor*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1982, pp. 461-470.

¹¹ V. Nicolescu, *File de cronică...* pp. 16 și 19.

⁸ Publicat pentru prima oară în T. O. Gheorghiu, *Buzău, ...,* pag. 49.

locuirii de această categorie din satele sau târgurile din zonele de deal și munte învecinate: Nehoiu, Bâsca Roziliei, Mlăjet, Nișcov, Pâscov, Vintilă Vodă, Menedic etc., atât timp cât satele de câmpie sunt mult mai noi și nu conțin exemple de clădiri anterioare sec. XIX.

Din punct de vedere al morfologiei parcelare, în exemplele găsite există două tipuri importante: casa (cu unul sau două niveluri) perpendiculară pe uliță și casa orientată spre uliță (cu fațada principală, a accesului, către uliță). În prima variantă parcela este îngustă, casa putând fi extinsă doar spre spate sau formând un "L". (fig.10-12) În cea de-a doua variantă, parcela este mult mai lată, permițând casei să devină independentă și gospodăriei să se completeze, în timp, cu noi construcții în lateral sau în spatele clădirii principale. (fig. 13- 14). Există numeroase fronturi care conțin ambele tipuri sau derivatele lor, un exemplu parțial dispărut în anii '90, fiind la Nehoiu (fig. 15). În ceea ce privește compoziția volumetrică a casei, ambele variante conțin elemente dominante sau care acuză simetrii (accesul simplu, numărul golurilor sau foișorul) sau nu.

Spațiul învecinat de la vest, cel prahovean, pune în evidență aspecte similare, impecabil studiate încă din anii '80 de echipele de lucru coordonate de arhitectul Călin Hoinărescu. Pentru aria colinară (Vălenii de Munte, Sângeru, Urlați etc.) el determină "interferențe între locuirea de târg și cea a micilor conace boierești", caracteristică secolelor XVIII-XIX. Compoziții asemănătoare au casele din aria nordică pre-montană, definită ca "Zonă etnografică a Văii Teleajenului" (Starchiojd, Posești, Ogretin, Berteș, Slănic etc.), ele dovedindu-se comune cu cele din satele vecine din județul Buzău (Bâsca Chiojd, de exemplu)¹² (fig. 16). Aceste studii întăresc convingerea aplicării în orașe a unor modele de locuințe de statut mediu din satele bogate învecinate, fapt pe care încerc să-l demonstrez și în legătură cu Buzăul.

Modernitatea se impune în spațiul românesc al curburii Carpaților începând cu primele decenii ale sec. XIX. Este întârziată față de Moldova, unde germenii importurilor stilistice occidentale se întâlnesc deja în sec. XVII și mai timpurie decât în restul Țării Românești, unde, cu excepția Bucureștilor, începe să se manifeste de pe la mijlocul sec. XIX. Pentru București, exemplele cele mai cunoscute sunt Casa Crețulescu (str. Fundației nr. 4, prima jumătate a sec. XIX), casa Marelui Logofăt Dinicu Golescu (Calea Victoriei, 1812-1815), palatul domnitorului Grigore Ghica (Ghica-Tei, 1822) și palatul Știrbei (Calea Victoriei, 1835)¹³.

În ceea ce privește strict zona Buzăului, cel mai semnificativ moment al debutului înnoirilor stilistice este dominat de activitatea Episcopului Chesarie Căpățână al Buzăului (1825-1846). El reconstruiește

mare parte dintre ansamblurile și bisericile distruse de războaie și cutremure înainte și în timpul păstoririi sale și realizează noi construcții impunând un stil conținând elemente de Neoclasicism. Cele mai bune exemple fac parte din ansamblul Episcopiei: Palatul Episcopal (refăcut), noul Seminar (construcție nouă) și Cancelaria (refăcută pe pivnițe mai vechi). De fapt, episcopul remaniază global incinta, menținând (în afara bisericii) puține dintre elementele mai vechi¹⁴. În această atmosferă înnoitoare, este mai mult decât sigur că familiile boierești din Buzău adoptă aceeași stilistică la construcția sau reconstrucția reședințelor lor. Dacă nu avem date despre numeroasele curți amintite anterior la cumpăna sec. XVII și XIX, conacul Hrisoscoleu, terminat în 1821 și menținut fragmentar până astăzi¹⁵, poate informa asupra "neoclasicismului" practicat de elita buzoiană. Dar, întreaga galerie de exemple date mai sus ilustrează un eșantion deasemenea elitist, destinat marilor familii boierești, domniei sau elitei bisericesti, astfel încât pot fi luate doar ca reper relativ în cercetarea fenomenului burghez românesc.

Procesul racordării mediului urban românesc la realitățile europene se amplifică după mijlocul sec. XIX și, în acest sens, în afara efectelor urbanistice ale "Regulamentului Organic" (amintit anterior) devin importante două circumstanțe.

Prima este datorată activității din Principate, în jumătatea a doua a sec. XIX, a unor arhitecți străini, însoțiți sau urmați la scurt timp de arhitecți români pregătiți în școli din Paris, Viena și Berlin. Toți devin promotorii stilurilor epocii (Eclectic, Neoclasic, Romantic, Art-nouveau), urmați după începutul secolului XX, de absolvenții Școlii românești de arhitectură, care vor promova Neoromânismul până spre sfârșitul perioadei interbelice, iar în anii '30-40, Modernismul ("arhitectura cubistă") și Art-Decó.

A doua circumstanță este prezența în Principate a unor echipe de meșteri italieni care își aduc, probabil, propriile modele de case unifamiliale de statut mediu, adaptându-le condițiilor locale. Ei devin și principalii executanți ai noii arhitecturi, promovate de arhitecții străini și autohtoni.

Edificarea din materiale durabile devine curând obligatorie pentru construcțiile principale ale parcelelor (cele dinspre stradă), iar stilurile perioadei pătrund treptat, după cum spuneam, în oraș. Efectul acestor înnoiri se combină cu manierele tradiționale de edificare, care nu sunt abandonate foarte ușor și repede. Altfel nu se explică particularitățile remarcate încă de la început și faptul că imaginea zonelor rezidențiale românești din exteriorul Carpaților din intervalul respectiv de timp este inconfundabilă în context european.

Arătăm mai sus că locuirea într-un astfel de oraș

¹² C. Hoinărescu, *Studiu de inventariere, cartare și punere în valoare a monumentelor de arhitectură, istorice și memoriale din județul Prahova*, "Arhitectura", 1986, 1, pag. 34-38; este un extras din studiul referitor la întreaga țară, publicat în tiraj restrâns în 1989.

¹³ Gr. Ionescu, *Op. cit.*, pp. 511-516.

¹⁴ Pr. Gabriel Cocora, *Episcopia Buzăului*, Ed. Episcopiei Buzăului, Buzău 1986, pp. 46-60.

¹⁵ Despre starea lui la sfârșitul anilor '80, în T. O. Gheorghiu, *Monument...*, "Arhitectura", 6/1986. Astăzi este dificil de detectat pe teren.

se concentra în cele două mari arii funcționale urbane: în zona de târg (devenind etajul clădirilor comerciale, și de mici afaceri, unde rezida familia proprietarului) și în ariile rezidențiale propriu-zise (cartiere sau străzi cu acest caracter). În ceea ce privește acest studiu, el se va concentra doar asupra ultimului tip de locuire urbană, din cel puțin două motive. Primul este ponderea fenomenului, locuirea asociată zonei comerciale fiind puțină în raport cu cea din ariile rezidențiale. Al doilea motiv este reprezentat de particularitățile constatate în organizarea și imaginea stradală a gospodăriilor (în raport cu oricare dintre ariile rezidențiale europene), față de locuirea centrelor comerciale, uniformizată în secolul XIX în toată Europa de est, până la limita ei dinspre Asia. Locuirea de la etajul clădirilor comerciale va fi prezentată doar punctual, ca reper.

Aspecte urbanistice; morfologie parcelară

Revenind în Buzăul perioadei respective, analiza parcelarului din ariile rezidențiale care au evoluat în jurul centrului, pune în evidență câteva tipuri de forme și amplasamente ale casei în raport cu forma, proporțiile și orientarea parcelei față de stradă. Ele sunt verificate și prin imaginile fotografice, din care, cu foarte puține excepții, le-am ales pe cele anterioare anilor '90. Între acestea sunt fotografiile ale unor case care au fost demolate de sistematizarea comunistă și fotografiile ale unor case existente și astăzi, dar profund afectate de intervenții recente: extinderi, supraetajări, schimbări de tâmplărie, decorații distruse, noi finisaje exterioare neadecvate sau cu culori stridente). În acest proces, au avut și au loc frecvente demolări¹⁶. Imaginea originală a casei este motivul pentru care am selectat acest set vechi de fotografii. Din aceleași motive, fotografiile de după 1989 utilizate sunt anterioare intervențiilor brutale din ultima perioadă.

Clădirile cercetate aici sunt amplasate pe vechile străzi ale orașului, anterioare mijlocului sec. XIX, dar majoritatea mobilează noile străzi deschise ulterior și cu precădere odată cu sfârșitul sec. XIX. Dintre cele vechi (eventual sistematizate) am în vedere străzile Armoniei, Bucegi (ambele în zona bisericii Negustori), Marghiloman (zona hanurilor), Democrației, Unirii și Independenței (pentru toate trei, tronsoanele estice, către centru), Colonel Buzoianu (tronsoane separate), Războieni (între Colonel Buzoianu și Păcii). Dintre străzile sau fragmentele de străzi noi am în vedere tronsoanele vestice ale străzilor Democrației, Bălcescu, Unirii, Independenței și străzile adiacente, strada Patriei, Bulevardul Gării și străzile adiacente, Colonel Buzoianu (în zonele sistematizate) etc.

Urmele vechilor parcelări și arhitecturi (de secol XVIII, cel puțin) se puteau observa pe străzile Colonel Buzoianu, Merișorului și pe Marghiloman (clădirile de

factură rurală amintite anterior, ieșite din aliniament). Clădirile învecinate, cele mai vechi ridicate în anii '70-80 ai secolului XIX, sunt deja aliniate noilor fronturi. Pe Unirii existau înainte de demolarea zonei, câteva corpuri vechi de case interioare lotului, articulate noilor clădiri dinspre stradă. Același tip de locuire modestă se întâlnește și se întâlnește încă pe străzile periferice, aici atmosfera rurală menținându-se până astăzi. În orice caz, după deceniile 8-9 ale secolului XIX, toate clădirile sunt supuse regulamentelor contemporane și acest fapt conferă coerență ariilor respective.

Indiferent de locul amplasamentului (cu excepția caselor de sfârșit de secol XVIII și început de secol XIX amintite mai sus ca urmărind vechile aliniamente), clădirile de locuit din perioada studiată pun în evidență câteva tipuri de organizare, care depind de status-ul social, de poziția în raport cu zonele de interes (zona comercială și intersecția străzilor fiind unele dintre ele), de mărimea și forma lotului, de momentul edificării. Ultimul factor este relativ, constatându-se, destul de frecvent, unele derogări de la regulamentele generale ale diferitelor perioade. De pildă, casa în frontul stradal este specifică perioadei de până spre 1900, dar există numeroase edificări de case retrase cu 3-4 metri de la stradă, în oricare dintre ariile edificate atunci. De asemenea, casa retrasă de la stradă, utilizată ca model în perioada de edificare a "Neoromânismului" (după 1900) și, mai ales, a "Cubismului" (arhitectura modernă a anilor '30-40 ai sec. XX) nu reprezintă unicul tip de dispunere; pe str. Mioriței există un grup de clădiri cubiste aliniat în frontul stradal. Studiile ulterioare ar putea să descifreze motivele acestor derogări, unul dintre ele putând fi diferențele de regulament ale unor arii urbane; ca și astăzi.

Tipologia și cronologia locuirii

Sistematizând informația, am detectat câteva tipuri, cele mai longevive ca utilizare, cu începuturi de edificare către sfârșitul sec. XIX, și care vor fi detaliate în cele ce urmează. Clădirile ulterioare Primului Război Mondial, adoptând noile stiluri (Neoromânesc și Cubist), sunt prezentate succint, doar ca repere ale studiului, fără a fi organizate tipologic. Diversitatea soluțiilor împiedică găsirea unor reguli de compoziție sau amplasament.

- 1 - Casa în frontul stradal, perpendiculară pe stradă, de tip "vagon"
- 2 - Casa în frontul stradal, perpendiculară pe stradă, de tip "compact", "dezvoltat"
- 3 - Casa în frontul stradal, dublă
- 4 - Casa în frontul stradal, accesibilă direct din stradă
- 5 - Casa retrasă din front, perpendiculară pe stradă, de tip "vagon"
- 6 - Casa retrasă din front, perpendiculară pe stradă, de tip "compact", "dezvoltat"
- 7 - Casa retrasă din front, paralelă cu strada
- 8 - Casa de colț cu accesul spre intersecție
- 9 - Casa de colț cu spatele spre intersecție

¹⁶ Pentru toată gama de maltratări ale acestei categorii de clădiri, vezi T. O. Gheorghiu, *Buzău - starea orașului - sumară diagnoză urbanistică și de arhitectură*, "Arhitext, 1-2/2008, pag. 26-31, idem, *O diagnoză asupra substanței istorice a orașului Buzău*, "Transsylvania Nostra", 1-2/2008, pp. 53-61.

Fig. 3. Casa Vergu-Mănăilă - str. Războieni

Fig. 4. Casa Hagi Prodan din Ploiești (după Gr. Ionescu, op. cit.)

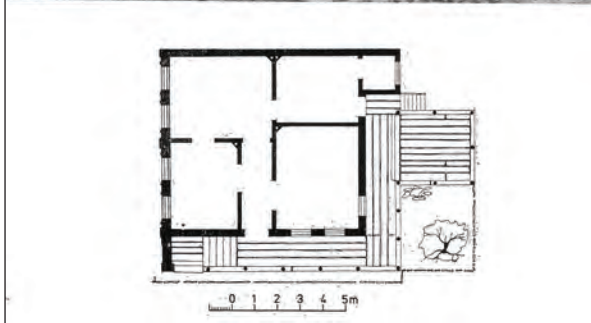

Fig. 5. Casă pe str. Șerban Vodă, București (după Gr. Ionescu, op. cit.)

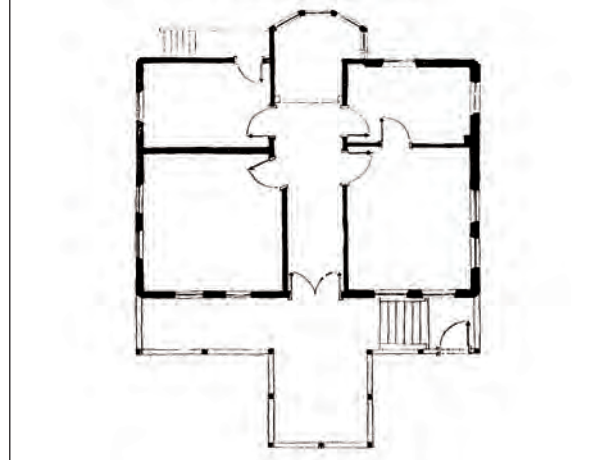
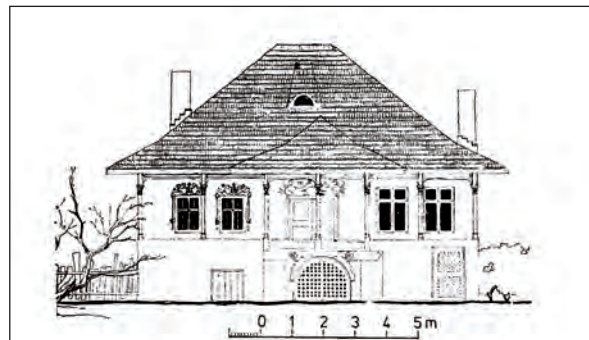

Fig. 4'. Casa Hagi Prodan din Ploiești (după Gr. Ionescu, op. cit.)

Fig. 6. Casă veche de pe str. Unirii menținută în prelungirea noului corp dinspre stradă (demolată în anii '80)

Fig. 7. Casă veche de colț, str. Merișorului

88 Fig. 8. Casă veche pe str. Marghiloman

Fig. 9. Casă veche încadrată de clădiri de la sf. sec. XIX., str. Colonel Buzoianu (demolată în anii '90)

Fig. 10. Casă în Bâsca Roziliei; foto anii '70

Fig. 11. Casă în Varlaam; foto anii '70

Fig. 12. Casă în Nehoiu; foto anii '70

Fig. 13. Casă în Nișcov; foto începutul anilor '70

Fig. 14. Casă în incinta bisericii din Vintilă Vodă; foto începutul anilor '70 (acum ruinită)

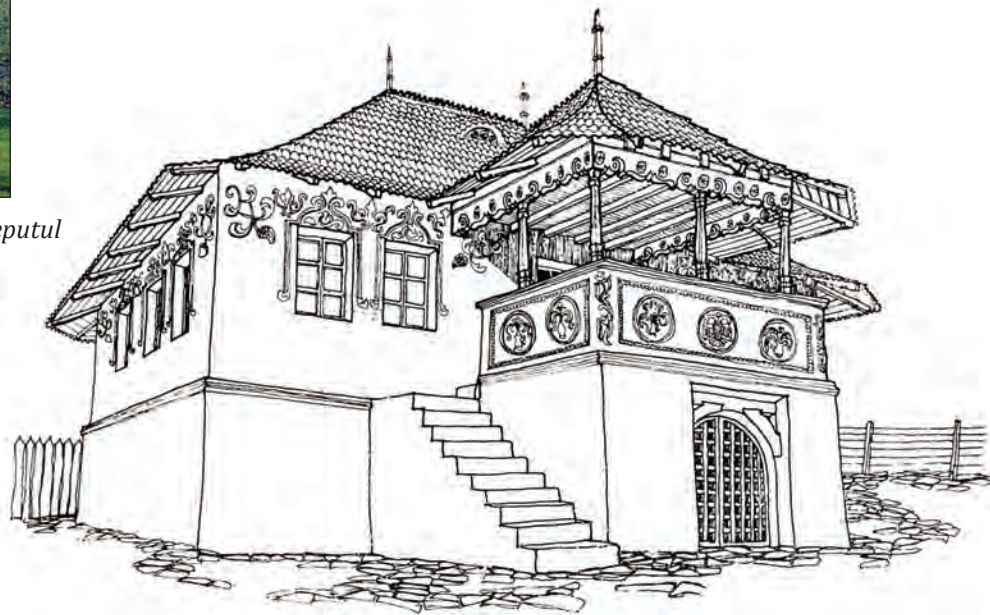
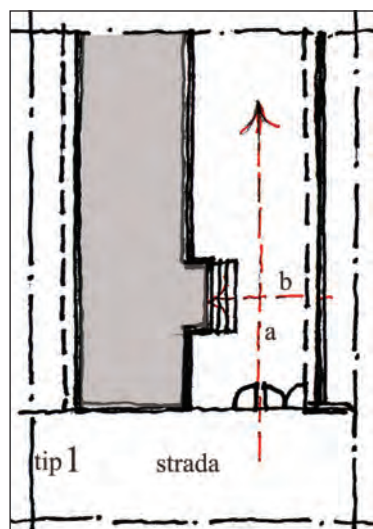

Fig. 16. Casă în Bâsca-Chiojd - zona de contact cu Prahova (după C. Hoinărescu, op. cit.)

Fig. 15. Șir de case în Nehoiu ilustrând toate tipurile de organizare a gospodăriei; foto începutul anilor '70 (parțial demolate sau transformate)

17

18

20

22

19

21

23

Fig. 17. Schemă plan "casă tip 1"

Fig. 18. Casă tip 1 - strada Unirii; foto anii '70 (demolată)

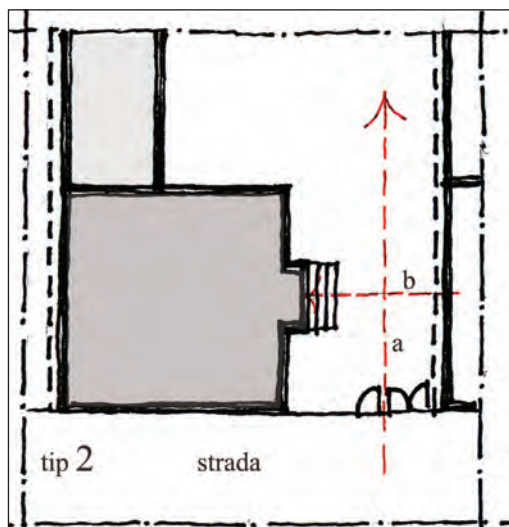
Fig. 19. Casă tip 1- str. Armoniei; foto anii '80

Fig. 20. Casă tip 1- Bulevardul N. Bălcescu; foto anii '70 (demolată)

Fig. 21. Casă tip 1 - str. Col. Buzoianu; foto anii '80 (modificată)

Fig. 22. Șir de case de tip 1 pe str. Col. Buzoianu; foto anii '90 (prima din stânga demolată)

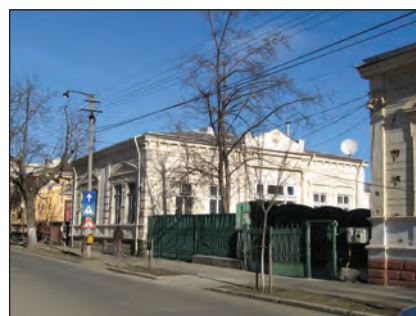
Fig. 23. Șir de case de tip 1 pe str. Armoniei; foto anii '80 (parțial modificate)

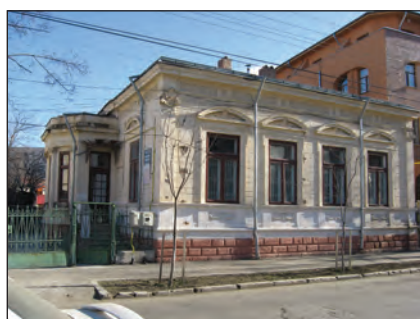
24

25

27

26

28

29

30

31

Fig. 24. Schemă plan "casă tip 2"

Fig. 25. Șir de case de tip 2- Bulevardul Gării - foto 2007

Fig. 26. Casă tip 2 - Bulevardul Gării - foto 2007

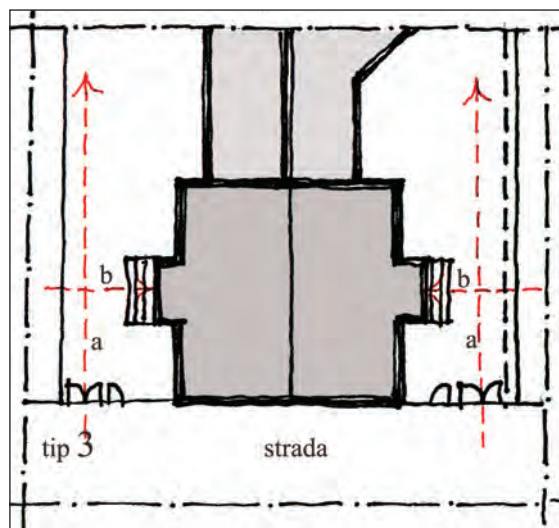
Fig. 27. Casă tip 2 - Bulevardul Gării - foto 2007

Fig. 28. Casă tip 2 - str. Colonel Buzoianu - foto 2010

Fig. 29. Case tip 2 - str. Independenței; foto anii '80 (modificate)

Fig. 30. Casă tip 2 - str. Unirii; foto anii '80 (demolată)

Fig. 31. Casă tip 2 - str. Unirii- fosta Bibliotecă; foto anii '80 (demolată)

32

33

34

35

33'

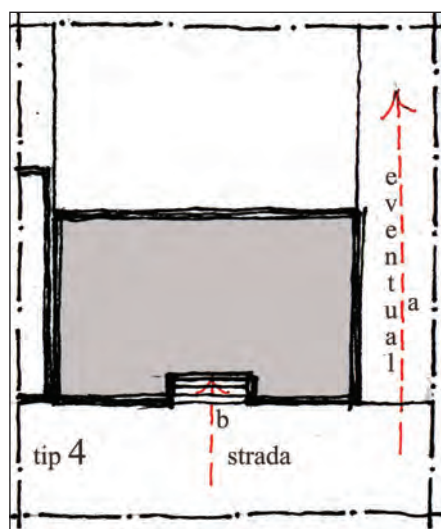
34'

Fig. 32. Schemă plan "casă tip 3"

Fig. 33-33'. Casă tip 3 - str. Războieni, fațadele de est și de vest; foto 2008 (modificată)

Fig. 34-34'. Casă tip 3 - str. Unirii - fațadele de est și de vest; foto anii '80 (demolată)

Fig. 35. Case cuplate - str. Transilvaniei; foto anii '70 (demolate)

36

37

38

40

41

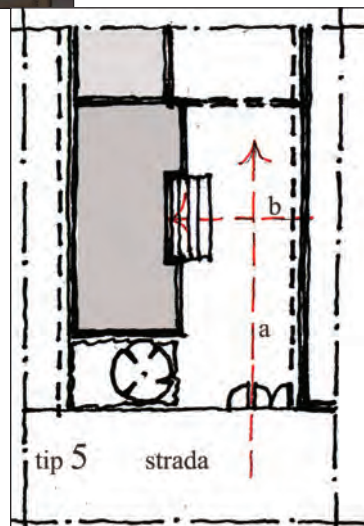

42

Fig. 36. Schemă plan "casă tip 4"

Fig. 37. Casă tip 4 - str. Artelor; foto anii '80 (demolată)

Fig. 38. Casă tip 4 - str. Armoniei; foto 2008

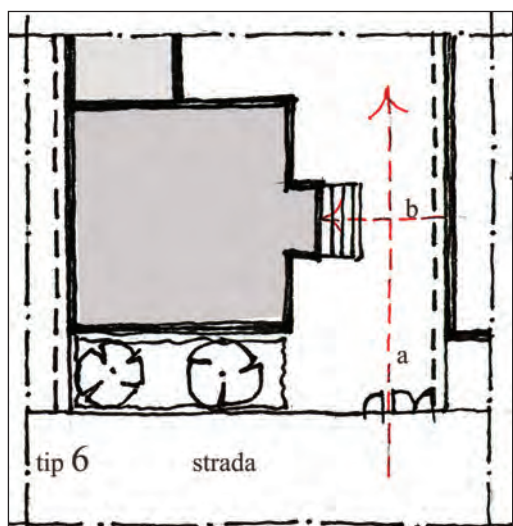
39

Fig. 39. Schemă plan "casă tip 5"

Fig. 40. Casă tip 5 - str. Col. Buzoianu; foto 2009

Fig. 41. Casă tip 5 - str. P. Ștefu; foto 2010

Fig. 42. Casă tip 5 - str. Războieni; foto 2007

43

44

46

45

47

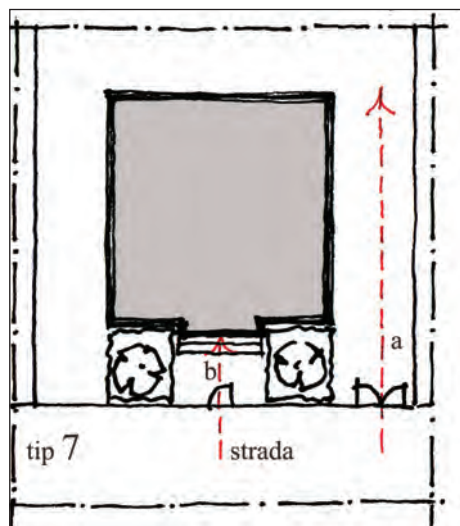
Fig. 43. Schemă plan "casă tip 6"

Fig. 44. Casă tip 6 - str. Bucegi; foto 2010

Fig. 45. Casă tip 6 - str. Bucegi; foto 2010

Fig. 46. Casă tip 6 - str. Armoniei; foto anii '80 (modificată)

Fig. 47. Casă tip 6 - str. Unirii (zona limitrofă Episcopiei); foto anii '80 (demolată)

48

49

51

50

52

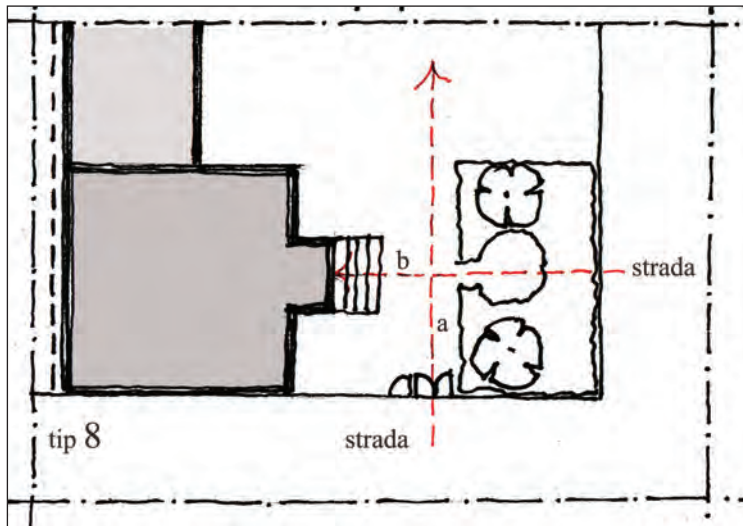
Fig. 48. Schemă plan "casă tip 7"

Fig. 49. Casă tip 7- str. Independenței; foto anii '90

Fig. 50. Casă tip 7 - Bulevardul N. Bălcescu - "Casa Căsătoriilor"; foto anii '80 (demolată)

Fig. 51. Casă tip 7 - Bulevardul N. Bălcescu; foto 2010

Fig. 52. Casă tip 7 - str. Războieni; foto 2008

53

54

57

55

58

Fig. 53. Schemă plan "casă tip 8"

Fig. 54-55. Casă tip 8 - str. Independenței colț cu Patriei (sediul Poșta - Romtelecom); foto anii '80 (modificată)

Fig. 56. Casă tip 8 - str. Col. Buzoianu colț cu Independenței (casa memorială Hortensia Papadat-Bengescu); foto anii '90 (părăsită, în prag de ruină)

Fig. 57. Casă tip 8 - str. Independenței colț cu Piața Godeanu; foto anii '90 (modificată)

Fig. 58. Casă tip 8 - Bulevardul N. Bălcescu colț cu Artelor (lângă Tribunal); foto anii '80 (demolată)

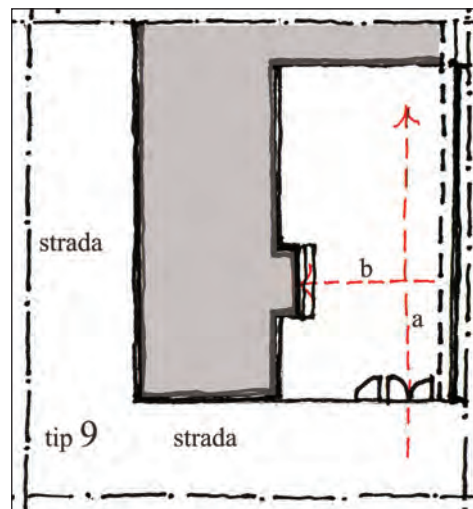
Fig. 59. Casă tip 8 - str. Col. Buzoianu colț cu Independenței (fosta reședință a primului secretar județean din anii '80); foto 2010

56

59

60

61

62

Fig. 60. Schemă plan "casă tip 9"

Fig. 61. Case tip 9 - str. Democrației colț cu str. Mioriței, simetrice; foto anii '90 (una-cea de la est- demolată)

Fig. 62. Casă tip 9 - str. Unirii colț cu str. Col. Buzoianu; foto anii '80 (demolată)

1 - Casa în frontul stradal, perpendiculară pe stradă, de tip "vagon". Este cel mai frecvent caz și acoperă aproape toate tipologiile stilistice și perioadele înscrise în intervalul respectiv de timp. Lotul este relativ îngust (în medie de cca.10-12 metri), mergând în jos până la cca. 7-8 metri. Accesul dinspre stradă se face prin curte și, printr-o schimbare de direcție la 90°, către intrarea în casă. Majoritatea caselor au aceeași orientare (motivată de punctele cardinale), astfel încât fiecare este amplasată cu spatele (rezolvat frecvent cu calcan) către vecin. Există și parcele cu fâșii de teren menținut în spatele casei, necesare golurilor de lumină și/sau ventilație (1,90 metri conform "Codului Civil") sau întreținerii fațadei respective (până la 1 metru).

În formula de lățime minimă, casa, edificată la limita parcelei (de obicei nordică pentru străzile orientate nord-sud), are cca. 4-5 metri lățime și permite un acces în curte de cca. 3 metri. Planul casei depinde de desfășurarea liniară, accesul fiind amplasat fie în axul casei, fie după prima travee dinspre stradă. De cele mai multe ori evoluția casei s-a făcut în adâncime, în continuarea primului corp de clădire adăugându-se noi încăperi sau anexe. Aceasta a generat denumirea populară de "casă-vagon" (fig.17-23).

2 - Casa în frontul stradal, perpendiculară pe stradă, de tip "compact" ("dezvoltat"). Principial, este asemănătoare cu primul tip. Deosebirea majoră este generată de lățimea mare a casei și, în relație directă, de forma și lățimea lotului. Din cauza dezvoltării programului locuinței, terenul este mult mai lat, uneori permițând amenajări relativ ample ale unor mici spații verzi sau grădini de flori în axul intrării. Acest tip de parcelă schimbă ritmul frontului, care în mod obișnuit, este destul de uniform. Din stradă, accesul parcurge același traseu ca la tipul precedent, aceeași fiind și dispoziția caselor unele față de celelalte.

Casa de acest tip este relativ pătrată în plan, încăperile principale fiind grupate în jurul unui hol central, accesibil printr-un vestibul. Aparatul de acces este mult mai amplu și spectaculos decât în cazul precedent, acuzând, frecvent, o simetrie pronunțată. Neoclasicismul este prezent aici prin perechile de coloane sau pilaștri flancând accesul. Ele sprijină un fronton triunghiular, curb sau mai complicat ca formă, întregul volum fiind decroșat în raport cu fațada edificiului (fig. 24-31).

3 - Casa în frontul stradal, dublă. Este un tip destul de rar întâlnit și cred că a fost generat de amplasarea pe un lot lat a două case cuplate și relativ simetrice, edificate concomitent și, probabil, de familii înrudite. Poate fi foarte bine asimilat tipului modern de "case cuplate". Altfel spus, avem de-a face cu două case din primul tip amplasate spate în spate, fiecare având propria curte, propriul sistem de acces și organizări similare ale casei (fig.32-34). Mult mai frecventă este cuplarea a două case, spate în spate, edificate în perioade diferite și cu arhitecturi diferite. Ca și tipul precedent, ele sunt întâlnite mai ales pe străzile orientate est -

vest. Astfel, fațadele lungi, dinspre curte, au perioade de însorire zilnică comparabile (fig. 35).

4 - Casa în frontul stradal, accesibilă direct din stradă. Nu reprezintă un tip uzual de edificare și organizare a locuirii. Lotul are frecvent lățimea casei, permițând o desfășurare continuă a frontului; locuire "înșiruită" s-ar numi astăzi. În mod obișnuit, ar trebui să se găsească în zonele centrale, integrată în fronturile continue de case cu magazine sau ateliere la parter. Unele au curți laterale necesare accesului carosabil. Exemplele pe care le dau aici sunt integrate, aleator, unor fronturi obișnuite de locuințe, care în rest adoptă tipologiile precedente (fig.36-38).

5 - Casa retrasă din front, perpendiculară pe stradă, de tip "vagon". Este o derivată a primei, datorată, probabil, schimbării regulamentului de edificare. Această retragere nu are nici o consecință pentru organizarea parcelei sau a casei. Mica arie dinspre stradă este utilizată pentru amenajarea unui spațiu verde-tampon. (fig. 39-42)

6 - Casa retrasă din front, perpendiculară pe stradă, de tip "compact", "dezvoltat". Ca și precedenta, este derivată din tipologia caselor în front, în speță din tipul 2. Cu toate acestea, este posibil ca acest mod de organizare a parcelei să fie determinat și de includerea unora dintre vechile locuințe într-un sistem parcellar nou. Mare parte dintre ele se găsesc în zona străzilor Armoniei- Bucegi (zona veche a Buzăului), unde erau masate o parte din curțile micii boierimi. Eventualele planuri ale orașului de început de secol XIX pot elucida această problemă (fig. 43-47).

7 - Casa retrasă din front, paralelă cu strada. Cu toate că este o derivată a tipului 4, se distinge prin simetria compoziției. Accesul în curte este rezolvat în axul casei, astfel permițând realizarea unei alei însoțite de mici amenajări peisagere. În ciuda apropierii de stradă (cca. 4-5 metri) ansamblul este astfel derivat tipologic din compozițiile neorenescentiste de la care, mai mult decât sigur, se revendică (fig. 48-52).

8 - Casa de colț cu accesul spre intersecție, în ciuda faptului că derivă din combinația dintre tipurile de case în front și cele retrase, reprezintă o categorie cu o puternică personalitate. Locul ocupat la intersecția străzilor, facilitățile de orientare, parcelele mari (acolo se racordează cele două sisteme de lotizare perpendiculare una pe alta), puterea economică a proprietarilor, sunt factori care influențează asupra calității edificării. Fără aproape nici o excepție, aceste clădiri fac dovada unor calități la superlativ, aliniindu-se necondiționat la stilurile perioadei de edificare (fig. 53-59).

9 - Casa de colț cu spatele către intersecție reprezintă cealaltă variantă de mobilare a intersecției în ceea ce privește casa de locuit. Din felurite motive (orientarea către punctele cardinale, zgomotul străzii, dorința de intimitate etc.), accesul și fațada principală a casei sunt orientate către curte, restul fațadelor urmărind frontul colțului. În felul acesta se obține o dublă orientare a corpului principal al casei și, în timp, o

Fig. 63. Casă "Art-Nouveau"-
Bulevardul N. Bălcescu; foto
anii '80 (demolată)

Fig. 64. Casă stil "Neoromânesc" - str. Independenței;
foto anii '90

Fig. 65. Casă stil "Neoromânesc" - str.
Independenței; foto anii '90

Fig. 66. Casă stil "Neoromânesc" - Bulevardul Gării;
foto 2008

Fig. 67. Casă stil "Neoromânesc" - Bulevardul
N. Bălcescu; foto 2010

Fig. 68. Casă stil "cubist" - str. Col. Buzoianu (Casa
Predescu); foto 2009

Fig. 69. Case stil "cubist" în frontul str. Mioriței; foto
anii '90 (parțial modificate)

Fig. 70-71. Casă cu comerț la parter str. Unirii colț cu Col. Buzoianu; foto anii '90 (demolată)

utilizare mai elastică. În exemplele date aici, intersecția străzilor Democrației și Mioriței reprezenta o rezolvare aparte. Ea era mobilată cu două clădiri de acest tip, relativ simetrice, fapt ce semnifică intenții clare de monumentalizare a ei (fig. 60-62).

Aceste două tipuri de rezolvare a caselor de colț, sunt însoțite de cel al clădirilor care dominau sau domină încă, intersecția și în care locuirea suprapune comerțul de la parter.

Cele analizate până aici reflectă aspectele dominante ale locuirii medii urbane buzoiene. Tipurile respective au fost edificate în sute de variante, în toată aria urbană. Este interesant de observat că aceste clădiri nu se grupează tipologic; pe aceeași stradă (mai ales din zonele centrale) ele alternează. Este adevărat că, datorită prețului mare al terenului și prestigiului, bulevardele sau străzile importante apărute la cumpăna sec. XIX – XX, sunt mobilate cu reședințe mai mari sau bogate, dar chiar și în aceste arii există locuințe de un status inferior. Este un argument pentru includerea acestei locuiri urbane în categoria mediei, așa cum consideram la început, chiar dacă cercetarea pune în evidență anumite diferențe de gabarit, amplasament, de calitate a arhitecturii.

Interpretând social aceste constatări, ele reflectă gama reală a posibilităților de rezolvare a propriei rezidențe a societății medii urbane din Buzău, extrem de asemănătoare celor din jur, din Ploiești, Rm. Sărat, Focșani, Brăila, Galați etc. Este o realitate care este mai puțin dependentă de dinamica economică a orașelor respective, cât de posibilitățile clasei medii de orașeni. Privind lucrurile în această perspectivă, este remarcabil faptul că mulți dintre proprietari erau funcționari publici locali (Primărie, Prefectură etc.) sau ai unor ministere (justiție, finanțe, învățământ, sănătate, apărare, cultură etc.), angajați ai CFR-ului sau altor regii locale sau regionale (salubritate, electricitate, edilitare etc.). Evident că lor li se adăugau negustorii, constructorii, industriașii, meseriașii și practicanții ai profesiunilor liberale (avocați, medici, notari etc.). Proprietarii sau administratorii agricoli se adăugau acestor clase, dar nici aceștia nu dețineau reședințe de tip feudal, comparabile cu cele din secolele XVII-XVIII. Orașul modern îi integra pe toți și-i uniformiza relativ, sub aspect urbanistic și arhitectural. Este o lecție care ar trebui asimilată de administrațiile orașelor românești de astăzi.

Ceea ce a urmat în deceniile premergătoare Celui Războiului de-al Doilea Mondial are o pondere mult mai mică și, frecvent, se înscrie în tipologia amintită mai sus. Excepțiile sunt puține și modificările se datorează nu atât regulamentelor din acel moment, cât noilor stiluri, conținând noutăți de organizare a casei pe parcelă și de funcționalitate interioară a clădirii. Pe Bulevardul N. Bălcescu exista un "Art-nouveau" care mobila un colț, (fig. 63) dar cele mai multe dintre clădirile interpretând stilul "neoromânesc", frecvent retrase de la stradă, cu un volum compact dar cu numeroase decroșuri, au accesul rezolvat într-unul dintre colțurile casei dinspre stradă, marcat printr-un mic pridvor sau hol vitrat (fig. 64-67).

Detalii de arhitectură de tip "neoromânesc" sunt grefate pe clădiri aparținând tipologiilor deja trecute în revistă.

Casele moderniste ("cubiste") interbelice, fie retrase de la stradă (fig. 68), fie integrate frontului, au dispozitive special desenate pentru accese. Amplasate în colțul clădirii, accesul este protejat de copertine. În frontul stradal, ele ritmează desfășurarea clădirilor, așa cum se petrece pe strada Mioriței, amintită anterior (fig. 69).

În fine, în cadrul locuirii mixată cu comerț și alte funcțiuni, caracteristică zonelor de târg (Cuza Vodă și străzile adiacente), ca reper, merită să fie analizat succint unul dintre exemplele exterioare acestei arii. Mă refer la colțul de est al intersecției străzii Colonel Buzoianu cu Unirii unde până în 1987 a existat un imobil tipic pentru această categorie. Corpul din frontul străzii Unirii, cu magazin la parter și pivniță, se prelungea în curte cu un corp de locuințe, retras de la stradă. Ele erau accesibile direct din curte sau de pe o cursivă cu stâlpi de lemn, de asemenea tipică pentru acest gen de locuire. Imobilul în cauză se detașă, totuși, prin calitatea arhitecturii și detaliilor, mai estompată în cazul altor rezolvări similare de pe strada Colonel Buzoianu, Patriei și altele (fig. 70-71).

Concluzii

Pornirea acestei cercetări a avut două scopuri aparent diferite, dar care se reunesc cumva, conturând o unică țintă și un produs unitar.

Primul este acela de a continua mai vechile studii personale, unele inedite, altele publicate sau făcând parte din documentații de urbanism. Privită astfel, ea prelungește în timp istoria medievală a Buzăului, de la care am pornit inițial și scoate la lumină (inclusiv pentru clarificarea unor aspecte ale acesteia) procesele de înnoire urbanistică și arhitecturală din sec. XIX și XX. Aici am în vedere și efectele sistematizărilor din perioada interbelică și, cu efect mult mai distrugător, din cea comunistă a anilor '70 - '80.

Al doilea este acela de a recupera cât se poate de mult din elementele, de asemenea urbanistice și arhitecturale, dispărute ca efect al sistematizărilor din perioada comunistă. Lucrul în "Centrul de Proiectare Buzău" în intervalul 1982-1984 și contactul cu realitățile acelei perioade m-au determinat să colectez toate datele disponibile referitoare la istoria, cartografia, urbanismul și arhitectura din Buzău aceluși moment și mai ales a celor ce urmau să dispară. Este momentul în care această arhivă trebuie să vadă lumina zilei, în folosul profesioniștilor preocupați de istoria orașelor românești și pentru pasionații din acest domeniu. Societatea românească pare a fi neinteresată sau inertă în raport cu acest subiect, dar, din fericire, avem câteodată surpriza existenței unor grupuri care fie militează pentru protecția și păstrarea acestor valori, fie încearcă recuperări de memorie urbană ascunsă în planuri și fotografii vechi. Un asemenea grup este cel care administrează site-ul www.facebook.com/buzauvechi.oldbuzau și care sigur va fi interesat de datele publicate aici.

Fig. 72. Planul unui fragment de arie urbană a Buzăului din anii 2000; de comparat, în ceea ce privește rezultatul sistematizărilor comuniste cu planul din 1971 (fig. 1)